

CİNSİYET UYUM SÜRECİNİN HUKUKİ BOYUTU

SIKÇA SORULAN SORULAR KILAVUZU

-2021-

CİNSİYET UYUM SÜRECİNİN HUKUKİ BOYUTU

SIKÇA SORULAN SORULAR
KILAVUZU

-2021-

Sosyal Politika, Cinsiyet Kimliği ve
Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD)

CİNSİYET UYUM SÜRECİNİN HUKUKİ BOYUTU SIKÇA SORULAN SORULAR KILAVUZU

Haziran 2021

Proje Koordinatörü

Hatice Demir

Proje Asistanı & Düzelti & Akademik Okuma

Erkin Akbay

Yayına Hazırlayan

Hatice Demir

Katkı Sunanlar

Umut Derin

Özgür Durmaz

Meriç Doğan

Çizimler

Arel Talu

Tasarım & Uygulama

Özgür Durmaz

Baskı

Vitamin Tasarım Danışmanlık

İletişim

+90 212 292 48 02

info@spod.org.tr

hukuk@spod.org.tr

www.spod.org.tr

Bu yayın Friedrich-Ebert-Stiftung Türkiye Temsilciliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğın sorumluluğu tamamiyla Sosyal Politika, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği'ne aittir ve Friedrich-Ebert-Stiftung Türkiye Temsilciliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Hakkımızda

2011 yılında bir grup akademisyen, hukukçu ve aktivist tarafından kurulan Sosyal Politika, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD), LGBTİ+'ların yaşadığı sorunlara kalıcı ve kapsamlı çözümler üretmek ve yine LGBTİ+'ların maruz kaldığı baskı, şiddet, sosyal dışlanma ve ayrımcılığı azaltmak için çalışmaktadır. Bu kapsamda lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseksler ile diğer kimliklerin ve cinsel yönelimlerin çatı tanımlayıcısı olan "+"ların (LGBTİ+) maddi ve manevi varoluşlarını gerçekleştirmelerine ve kendilerini yetiştirerek toplumsal barış, huzur ve refahın gelişmesine bireysel, toplumsal, kültürel hayat ve davranışlarıyla katkıda bulunabilmelerine destek olmaktadır.

SPoD, bünyesinde bulunan çalışan ve gönüllüleriyle LGBTİ'lara ücretsiz hukuki ve psikososyal danışmanlık sağlamaktadır. Ayrıca ruh sağlığı çalışanları, sosyal hizmet uzmanları ve avukatlar gibi kilit meslek gruplarına LGBTİ+larla çalışma konusunda eğitimler vermekte; yine LGBTİ+ alanında kampanya dava takibi yapmakta, akademik toplantılar ve seminerler, izleme çalışmaları, paneller, siyaset ve aktivizm okulları, savunuculuk toplantıları düzenlemektedir. Bunların yanı sıra SPoD, hafta içi her gün Danışma Hattı aracılığıyla LGBTİ+lara; açılma, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim tabanlı şiddet ve ayrımcılık, cinsiyet uyum süreci, HIV ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim odaklı sorunlar gibi konularda danışmanlık vermektedir. Her Pazar ise saat 14.30 ile 16.30 arası açılma, cinsel yönelim, aile ile ilişkiler, romantik ilişkilerde yaşanan zorluklar dahil LGBTİ+ toplumunu etkileyen ve insana dair her konu "Pazar Sohbetleri/ Mesafesiz Sohbetler" toplantılarında ele alınmaktadır.

SPoD Hukuk ve Adalete Erişim Alanı

SPoD, davalamayla ilgili çalışmalarını ve danışmanlık hizmetlerini Hukuk ve Adalete Erişim Alan Koordinatörü, Hukuk Ekibi ve Avukat Ağı aracılığıyla yürütmektedir. Bu kapsamdaki faaliyetler e ayrılmaktadır:

Danışmanlık Hizmetleri ve Kampanya Davalar

SPoD, istihdam ettiği Hukuk ve Adalete Erişim Alan Koordinatörü aracılığıyla LGBTİ+'lara ücretsiz sözlü ve yazılı hukuki danışmanlık hizmeti vermektedir. Bu hizmetten LGBTİ+ olması sıfatıyla bir hak ihlaline maruz kalanlar, LGBTİ+ zannedildiği için bir hak ihlaline maruz kalanlar, maruz kaldığı hak ihlalinin kaynağı LGBTİ+ kimliği olmasa da LGBTİ+ olduğu için adalete erişimde güçlük yaşayanlar ve HIV'le yaşayan LGBTİ+'lar faydalanabilmektedir.

Bunun yanında dernek, istihdam ettiği avukat eliyle, başta ifade ve örgütlenme özgürlüğü konulu davalar olmak üzere, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılık saikiyle ortaya çıkan hak ihlallerini de yargılamaya konu edip kampanyalaştırabilmektedir. Kampanya davalarda sadece davayı yürütmek ve müdahil olmak önemsenmemekte, lehte sonuç çıkması için başta avukatlar olmak üzere, sivil toplum ve medya ile birlikte bu amaçla çalışmalar yapılmaktadır. Seçilen davaların basın çalışması da diğer yandan sürdürülmekte olup, medyanın homofobik/transfobik dilinin mağdurları bir kez daha mağdur etmemesi ve kamuoyuna doğru ve etkin bilgi akışının sağlanması amaçlanmaktadır. Böylece medyanın ürettiği "nefret diliyle" de hukuk yoluyla mücadele edilmektedir. Dolayısıyla davaların salt hukuki kısımlarıyla ve dava yrtclğyle ilgilenilmemekte, hak ihlallerine sebebiyet veren olguların da azalması için çalışılmaktadır.

Avukat Ağı Aracılığıyla Hukuki Destek Hizmetleri

SPoD'un 2012 yılından beri her yıl dzenlediği "LGBTİ+ Haklarına İlişkin Ulusal ve Uluslararası Mevzuat ve İctihatlar" başlıklı Avukat Eğitimi'ne katılan hukukçulardan oluşan Avukat Ağı e-posta grubu bulunmaktadır. Bu ađ sayesinde derneğimiz başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin muhtelif illerinden uzman hukukçularla dayanışma ve bilgi alışverişı içerisinde kalabilmektedir.

Dernek başvuruçuları hukuki bilgi talebinde bulunurken yalnızca danışmanlık almakla yetinmeyip dosyalarının vekalet verdikleri bir avukat tarafından takibini isterlerse, dernekte çalışan avukat aracılığıyla yukarıda bahsedilen avukat ağına dosya içeriği hakkında bilgi verilip ilgilenebilecek avukat ile danışan buluşturulur. Avukat Ağımızda bulunan avukatların danışanlarımızla kurdukları ilişki özel vekil-müvekkil ilişkisidir ve ilgili avukatın dosyaya ücretli bakacağı konusunda danışana bilgi verilmektedir.

Hukuk Ekibi Çalışmaları

SPoD; Hukuk ve Adalete Erişim Alan Koordinatörü ve Hukuk Ekibi Sorumlusu moderatörlüğünde organize olan, avukat ve akademisyenlerden oluşan bir hukuk ekibiyle çalışmaktadır. Hukuk ekibi dernek eğitimleri, derneğin taraf/müdahil olduğu davalar, kampanya ve stratejik davalar üzerine gönüllü çalışmakta ve LGBTİ+ alanına dair hukuki içerik üretimine katkı sunmaktadır.

İçindekiler

Cinsiyet Uyum Süreci Nedir? _____ 8

"Sıkça Sorulan Sorular" Kılavuzu Neden ve Kimler İçin Hazırlandı? __9

Teşekkürler _____ 11

Sorular

1. Cinsiyet uyum sürecinin hukuki boyutu nedir?
Bu konuda bilgi sahibi olmak için hangi kanunlar ve hangi maddelere bakmak gerekir? _____ 12
2. Ameliyat izni davası nedir? _____ 13
3. Mahkemeden izin almadan cinsiyet uyum ameliyatlarımı olamaz mıyım? _____ 14
4. Özel hastanelerde ya da yurt dışında ameliyat olmak için de ameliyat izni kararı almam gerekir mi? _____ 15
5. Ameliyat izni davası ne zaman açılmalıdır? _____ 16
6. Ameliyat izni davası hangi mahkemede açılır, davalı olarak kim gösterilir? Dilekçemde nelere dikkat etmeliyim? _____ 17
7. Mahkemeden aldığım ameliyat izni kararı ne kadar süre geçerlidir? _____ 18
8. Kimlikte cinsiyet hanesinin değişmesi için ne yapmam gerekir? _____ 18
9. Nüfusta cinsiyet hanesinin değişmesi davası nerede ve nasıl açılır? Dava dilekçesinde nelere dikkat etmek gerekir? __19
10. Ameliyat sonrası bana verilen epikriz raporuyla davamı açamaz mıyım? Bu rapor yeterli değil midir? _____ 20
11. Hiç ameliyat olmadan kimlikteki cinsiyet hanemi değiştiremez miyim? _____ 20
12. Hiç ameliyat olmadan davası kabul edilen arkadaşlarım var. Bu nasıl oluyor? _____ 21
13. Ameliyat olmadan davamı açıp kazandıysam ve nüfusta/ kimlikte cinsiyet hanem değiştiyse, bu yeniden çıkacak bir kararla geri alınabilir mi/ bu durum devlet tarafından fark edilirse karar geri alınabilir mi? _____ 22

14. Türkiye'de üreme yeteneğinden yoksunluk şartı kalktı. Bu ameliyat olmadan cinsiyet hanesi değiştirilebilir anlamına gelmiyor mu?_____24
15. Translar kimlikteki cinsiyet hanesi değişimi için genital organ ameliyatını olmak zorundalar mı?
Özellikle Türkiye'de falloplasti (penis ameliyatı) yapan uzman doktor olmayışı göz önüne alındığında, bu ameliyat yine de şart koşuluyor mu?_____26
16. İsim değiştirmek için dava açmam gerekir mi?_____28
17. Nüfus Müdürlüğü'ne gidip ismimi değiştiremez miyim?____28
18. İsim değişikliği davası ne zaman, hangi mahkemede açılmalıdır? Davada bizden neler beklenir?_____29
19. İsim davasını, ameliyat izni davası ya da cinsiyet hanesi değişikliği davası ile birlikte açabilir miyim?_____30
20. Uyum sürecimi tamamladıktan sonra bir trans olarak devlet memuru olabilir miyim? Devlet memuruyken uyum süreci davalarımı açabilir miyim, bu durum memuriyetten atılmama sebep olur mu?_____31
21. Kimliğimde cinsiyet hanemi değiştirdikten sonra ya da ismimi değiştirdikten sonra okul diplomamı değiştirebilir miyim? Bunun için ne yapmam gerekir?_____32
22. Hapishanede olmak cinsiyet uyum sürecine girmeme engel midir?_____33
23. Hapishanede hormon tedavime devam edebilir miyim?____35
24. Türkiye vatandaşı olmayan (sığınmacı, göçmen, mülteci) translar da Türkiye'de cinsiyet uyum süreci davalarını açabilirler mi?_____36
- Bu Yayında Neden Bazı Soruların Cevapları Yok?_____37
- Cinsiyet Uyum Sürecinde Danışmanlık Hizmeti Veren Dernekler Listesi_____38

Cinsiyet Uyum Süreci

Nedir?

Cinsiyet Geçiş ve/veya Uyum Süreci; kişilerin medikal, psikolojik, toplumsal, ekonomik ve hukuksal olarak, çok geniş bir alana yansıyan, bu alanların birbirleriyle ilişkisinden doğan süreçleri ifade eden bir kavramdır.¹ Cinsiyet uyum sürecinin özneleri; trans kadınlar, trans erkekler ve translar olabileceği gibi kendisini nasıl tanımladığından bağımsız olarak bu sürece ihtiyaç duyan herkes olabilir.

Elbette ki her öznenin kendisini ve sürecini adlandırışı önemlidir ve farklılık gösterebilir. Bildiğimiz üzere, öznelerce süreç "beden uyum, cinsiyet uyum, beden geçiş, cinsiyet geçiş, cinsiyet değiştirme, trans uyum, trans geçiş, trans kimlik" gibi kavramlarla da tariflenmektedir. Kılavuzumuzda özellikle "cinsiyet uyum süreci" kalıbını seçmemizin sebebi, Türkiye LGBTI+ hareketinde son yıllarda üzerinde en çok uzlaşma sağlanmış kalıbın bu olmasından kaynaklanmaktadır. Yine özellikle "cinsiyet değiştirme" kalıbı, her ne kadar bu bir hukuk kılavuzu olsa da ve süreç yasa koyucular tarafından bu şekilde adlandırılıyor olsa da, kılavuzumuzda -kanuni atıflar hariç- kendisine yer bulmamıştır. Zira "cinsiyet değiştirme" ifadesi trans kadın ve trans erkeklerin cinsiyetlerini "gerçek olmayan" olarak işaret ettiği, doğumda belirlenmiş cinsiyeti doğru kabul ederek süreci "değiştirme" olarak tariflediği için doğru bir kavram değildir.

Altını çizerek hatırlatmak istediğimiz husus ise, hangi isimle adlandırılırsa adlandırılınsın, her öznenin cinsiyet uyum sürecinin biricik olduğudur. Bir trans hiç cinsiyet uyum süreci yaşamayabilir; bu durum kişinin trans olduğu gerçeğini değiştirmez; cinsiyet kimliklerine dair beyan esastır.

1 Bu tanım Kaos GL'nin Sıkça Sorulan Sorular kitapçığındaki tanımdan türetilmiştir.
Kitapçık için bkz. : <https://kaosgldernegi.org/images/library/2020sss10x14-web.pdf>

“Sıkça Sorulan Sorular” Kılavuzu Neden ve Kimler İçin Hazırlandı?

Türkiye’de cinsiyet uyum sürecinin hukuki boyutu herkes için epey kafa karıştırıcıdır. Pratikte uyum süreci davalarında verilen kararların mahkemelerce farklılık göstermesi, Anayasa Mahkemesi’nin sürecin yer aldığı Türk Medeni Kanunu 40. maddesinde yaptığı değişikliğin medyaya yanlış aktarılması sebebiyle çoğunlukla yanlış yorumlanması, cinsiyet uyum süreci konusunda sağlık kurulu raporu düzenleyen hastanelerin öznelere yanlış yönlendirebilmesi gibi sebeplerle pratikte çok fazla sorun yaşanmaktadır. Bu kafa karışıklığı, derneğimizin danışma hattına gelen sorularda da kendisini göstermektedir. LGBTİ+’ların adalete erişiminin önündeki engeller ve alanda çalışan avukat sayısının azlığı da işin içine girince, cinsiyet uyum sürecinde açılan davaların bir kısmı hukuka aykırı olarak reddedilmekte, bir kısmı ise gecikmekte ve bir türlü sonuçlanmamaktadır.

“Sıkça Sorulan Sorular” kılavuzu translara dava açmadan önce ve dava süresince yardımcı olmak amacıyla, cinsiyet uyum sürecinin hukuki boyutunda sıkça sorulan soruları ve cevaplarını derlemek amacıyla hazırlanmıştır. Kılavuzun hedef kitlesi dava açmak isteyen ya da davası sürerken hukuki bilgiye ihtiyaç duyan translardır. Dolayısıyla kılavuz hukuki bir dilden uzak olarak kaleme alınmıştır. Kılavuzun asla her soruya yanıt üretmek gibi bir hedefi yoktur, özellikle akran danışmanlığı ya da sosyal hizmet kapsamında cevapları bulunabilecek sorular bu kılavuza alınmamıştır. Yayınımız, sadece sürecin hukuki kısmında sıkça sorulan soruları içermektedir.

Sorular oluşturulurken derneğimizin danışma hattına en sık gelen sorular derlenmiş ve trans aktivistlerle birlikte son haline getirilmiştir. Cevaplar kısmında bazı yanıtların tekrar ettiği okurlar tarafından gözlemlenebilir. Amacımız, herkesin kılavuzun tamamını okumak zorunda kalmaksızın yanıtını aradığı soruyu açtığı anda cevabını eksiksiz bulabilmesini sağlamaktır. Bu sebepten bazı soruların cevapları aynı/benzer olsa da tekrara düşmek pahasına cevap içeriğinden çıkarılmamıştır.

Burada yer alan sorular ve cevaplarda, cinsiyet uyum sürecinin hukuki boyutunda ilgili kanunların çizdiği çerçevenin dışına çıkmamıştır. Dolayısıyla elbette süreç herkes için burada yer alan cevaplardaki gibi ilerlemeyebilir. Örneğin kişiler nüfustaki cinsiyet hanesinin değişmesini geciktirmek pahasına ameliyat olmaksızın dava açmak ve çıkan kararı Anayasa Mahkemesi - ardından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıyarak bir hukuki aktivizm sürecine girmek isteyebilirler. Bu örnekler çoğaltılabilir. Bu hallerde vakit kaybetmeksizin derneğimizi ya da kılavuzun sonunda yer alan hukuki destek birimi olan dernekleri arayarak hukuki danışmanlık istemek faydalı olacaktır.

Teşekkürler...

Türkiye'de ve dünyada LGBTİ+'lara dair atılan her hukuki adım büyük bir mücadele ile kazanılmış haklara işaret eder. Özellikle cinsiyet uyum süreci konusundaki kanunlar ve içtihatlar, transların uzun yıllar süren hak mücadeleleri ile ortaya çıkmıştır. Bu yüzden bu kılavuzdaki soruların cevapları esasında trans hareket başta olmak üzere LGBTİ+ hareketinin ve bu alanda çalışan hukukçuların emekleriyle yazılmıştır. Türkiye için transların yasal olarak tanınması ve cinsiyet uyum sürecinin yasal bir zemine oturtulması güzel gelişmeler olsa da, elbette ki mücadele bitmemiştir ve cinsiyet kimliklerinin herhangi bir hukuki ve medikal süreç gerektirmeksizin, "beyan esası"yla kabul edileceği güne kadar da sürecektir.

Nihayetinde, yayınımda bahsettiğimiz yasalar ve içtihatların oluşumu için mücadele eden tüm translara ve hak savunucularına; hukuki süreçleri konusunda destek almak için derneğimizi arayan ve devamında davalarının akıbetiyle ilgili beni bilgilendiren tüm danışanlarıma, birlikte uzun yollar yürüdüğüm tüm trans müvekkillerime, derneğimizin danışma hattı gönüllülerine ve en çok da;

Bu yayının hazırlanmasında beni hiç yalnız bırakmayan sevgili Umut Derin ve sevgili Özgür Durmaz'a, özellikle mahpus translar için kılavuzdaki sorularımızı yazan sevgili Meriç Doğan'a, çizimleriyle yayına kattığı enerji için sevgili Arel Talu'ya ve tüm destekleri için meslektaşım Av. Erkin Akbay'a yürekten teşekkür ederim.

Av. Hatice Demir

Sorular ve Cevaplar

1. Cinsiyet uyum sürecinin hukuki boyutu nedir?

Bu konuda bilgi sahibi olmak için hangi kanunlar ve hangi maddelere bakmak gerekir?

Cinsiyet uyum sürecinin hukuki boyutu, kişinin nüfustaki cinsiyet hanesini değiştirmek talebiyle başladığı yolculukta atması gereken hukuki adımları belirtmek için kullanılan bir tamlamadır.

Türkiye'de trans varoluş yasal zemini olan ve tanınan bir süreçtir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 40. Maddesi,

"Cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse, şahsen başvuruda bulunarak mahkemece cinsiyet değişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, iznin verilebilmesi için, istem sahibinin onsekiz yaşını doldurmuş bulunması ve evli olmaması; ayrıca transseksüel yapıda olup, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmî sağlık kurulu raporuyla belgelemesi şarttır.

(2) Verilen izne bağlı olarak amaç ve tıbbî yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı gerçekleştirildiğinin resmî sağlık kurulu raporuyla doğrulanması hâlinde, mahkemece nüfus sicilinde gerekli düzeltmenin yapılmasına karar verilir."

şekindedir.

İlgili maddeden de anlaşılacağı üzere, kanun, cinsiyet uyum sürecini iki aşamalı olarak ele almıştır. Bunlardan ilki, cinsiyet uyum ameliyatları için mahkemeden alınacak iznin şartlarını düzenlemektir. İkincisi ise cinsiyet uyum ameliyatlarından sonra açılacak "nüfusta cinsiyet hanesi değişikliği dava"sının koşullarını belirlemektedir.

Türk Medeni Kanunu 40. Maddesi haricinde, bu davaların hangi mahkemede görüleceği, dava sonucu alınan ameliyat izni kararının hangi ameliyatları kapsadığı vb. sorular için Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu, Sağlık Raporları Usul ve Esasları Hakkında Yönerge, Sağlıkta Uygulama Tebliği gibi çeşitli mevzuatlarda da düzenleme yapılmıştır ancak bunlara yeri geldikçe değinilecektir.

2. Ameliyat izni davası nedir?

Ameliyat izni davası, Türk Medeni Kanunu'nun 40. Maddesinin 1. Fıkrasında düzenlenen, cinsiyet uyum sürecinde istenene yahut kanuni şart olarak aranan ameliyatları olabilmek için mahkemeden izin alma talebini içeren davadır.

Kanun'a göre bu davanın kabul edilebilmesi yani ameliyat izni kararı verilebilmesi için, davacının;

18 yaşını doldurmuş olması,

Evli olmaması,

Transseksüel yapıda olması ve

Cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu bir eğitim araştırma hastanesinden alınacak sağlık kurulu raporuyla ispatlaması şarttır.

Bu şartlardan 18 yaşını doldurmuş olmak ve evli olmamak, dava açıldığı an bulunması gereken şartlardır. Hakim, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden davacının doğum tarihine ve medeni durumuna ulaşabilmektedir. Davayı 18 yaşından küçükken açmak ya da evliyken açmak, hiç duruşma yapılmaksızın davanın reddedilmesine sebep olur. Belirtmek isteriz ki, kanundaki "evli olmamak" şartı, evlenip boşanmış olanlar için sorun teşkil etmemektedir. Kanunun aradığı, davanın açıldığı anda evli olmamaktır.

Transseksüel yapıda olmak ve cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğu şartları ise, dava açıldıktan sonra mahkemeden hastaneye yazılan "sevki yazısıyla", hastanenin hazırlayacağı sağlık kurulu raporu dava dosyasına girince ispatlanmış olacaktır.

3. Mahkemeden izin almadan cinsiyet uyum ameliyatlarımı olamaz mıyım?

T.C. Anayasası'nının 17. Maddesinin 2. fıkrasında

"Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz."

denmektedir.

Anayasa'da ve diğer kanunlarda düzenlenen hükümlerde, kişinin, bir tıbbi zorunluluk olmaksızın vücut bütünlüğüne dokunulmayacağı belirtilmektedir. Yani, bir ameliyat esnasında ya da bir hastalık sebebiyle zorunlu bir hal oluşursa gerekli müdahale yapılır. Fakat bunun dışında "kişinin işleyen bir organını tıbbi müdahale ile işlemez hale getirmesi", rızası olsa dahi, hukuka aykırıdır.

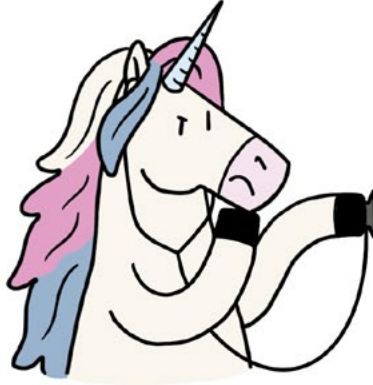
Burada akla estetik ameliyatlar gelebilir. Neticede estetik ameliyatlarda mahkeme kararı aranmamaktadır. Aradaki fark şudur: Estetik ameliyatlarda organda işlev kaybı olmaz. Örnekleme gerekirse, meme küçültme ameliyatında memedeki yağ oranı ve meme bezi dokusu değişmektedir ancak süt bezleri durmaya devam etmektedir. Fakat mastektomi ameliyatında meme dokusunun tamamı, süt bezleri de dahil olacak şekilde alınır. Dolayısıyla birinde organda işlev kaybı olmazken, diğerinde organ "işlev"ini kaybeder.

Transların uyum ameliyatlarının bazıları estetik kapsamında sayılsa da mastektomi, vajinoplasti ve histerektomi gibi ameliyatlar estetik ameliyatlar değildir. Bizim hukukumuzda, translar için ayrıca bir düzenleme yapılarak bu genel kurala bir istisna getirilmiştir. Kişi, transeksüel yapıda olduğunu ve cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu sağlık kurulu raporuyla ispatlarsa mahkeme kararıyla uyum süreci kapsamındaki ameliyatlarını olabilir.

4. Özel hastanelerde ya da yurt dışında ameliyat olmak için de ameliyat izni kararı almam gerekir mi?

Yurt dışında, burada alınan ameliyat izni kararının bir hükmü yoktur. Hangi ülkede ameliyat olunacağına göre, istenilen belgeler değişebilmektedir hatta bazı ülkelerde hiç belge istenmemektedir. Ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, şimdiye kadar derneğimize başvuran hiçbir danışandan yurt dışındaki ameliyatı için T.C. mahkemelerinden alınmış bir ameliyat izin kararı istendiğine şahit olmadığımızı belirtmek isteriz.

Özel hastaneler içinse durum şöyledir: Türkiye'de bazı özel hastanelerde cinsiyet uyum ameliyatları mahkeme kararı olmaksızın yapılmaktadır. Bu durumda çoğunlukla epikriz raporunda, olunan ameliyatın ismi yapılan ameliyattan farklı gösterilmektedir. Aksi halde, transların uyum ameliyatları için kanun bir ameliyat izni kararı şart koştuğundan, ameliyatı yapan hekimin hukuki ve cezai sorumluluğu doğabilir. Bunun yanında, izin kararı olmadan ameliyat yapan hekimlerin sayısının gün geçtikçe azaldığı tarafımızca gözlemlenmiştir.

5. Ameliyat izni davası ne zaman açılmalıdır?

Burada hukuki süreci başlatmak isteyen (davacı), davasını hastane sürecinin en başında açabileceği gibi, takibinde olduğu psikiyatristin kendisini dava açmaya yönelttiği tarihte de açabilir. Önemli olan, davanın temelini oluşturan sağlık kurulu raporunun hangi sürede hazırlanabileceğidir. Çünkü unutmamak gerekir ki, dava açıldığı zaman hakim hastaneye sevk yazısı yazacak ve hastaneye "davacının transeksüel yapıda olup olmadığını ve cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunlu olup olmadığını" soracaktır. Yani hakim hastaneden bu sorulara cevap içeren bir sağlık kurulu raporu hazırlanmasını talep edecektir. Bu sağlık kurulu raporunun hazırlanması için hastane, davacının, 6 aylık psikiyatri takibinin yapıp yapılmadığına bakacaktır. Davacı daha önce hiç psikiyatri takibine girmediyse, hastane bu raporu hazırlayabilmek için kişiyi uzunca bir süre bekletecektir.

Davanın sürüncemede kalmaması (bir türlü sonuçlanmaması) ve duruşmanın ertelenmemesi bakımından, dava açmadan önce davacının şu soruların cevabını bilmesi gerekir:

Davamda, kurul raporunun hazırlanması için hangi hastaneye sevk isteyeceğim?

Sevk istediğim hastane sağlık kurulu raporunu ne kadar sürede hazırlar ve rapor duruşmama yetiştir mi?

Buna en iyi yanıtı, kişinin sürecini devam ettirdiği hastanenin psikiyatri uzmanı verebilir ya da kişiyi cevap için doğru birime yönlendirir. Bu sebepten dava açmadan önce süreci takip eden psikiyatrist ile iletişimde olmakta fayda vardır.

Yine unutmamak gerekir ki, her eğitim araştırma hastanesinde bu rapor hazırlanmamaktadır.

Hangi hastanelerde uyum süreci takibi yapılmaktadır gibi sorularınızın cevapları için, broşürümüzün sonundaki danışmanlık hizmeti veren LGBTİ+ derneklerinden yaşadığınız yere en yakın olanını arayıp sorabilirsiniz.

6. Ameliyat izni davası hangi mahkemede açılır, davalı olarak kim gösterilir? Dilekçemde nelere dikkat etmeliyim?

Türk Medeni Kanunu'nun 40. maddesi 1. fıkrasına dayalı ameliyat izni davasında yetkili mahkeme davacının yerleşim yeri mahkemesi olup, görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Yani davanın, kişinin resmi ikametgahının olduğu yerdeki adliyenin nöbetçi asliye hukuk mahkemesinde açılması gerekir. Davanın dilekçesinde yazılan ve resmi ikametgah olan adres, mahkemenin tebligat yapmak için kullanacağı adrestir, yani mahkemeden gönderilecek evraklar bu adrese postalanacaktır.

Bu dava Nüfus Müdürlüğü'ne karşı açılmalıdır. Davayı Nüfus Müdürlüğü'ne karşı açmak için, resmi ikametgahın olduğu ilin ya da ilçenin Nüfus Müdürlüğü'nü davalı olarak yazmak yeterlidir.

Dilekçede dikkat edilmesi gereken husus, hangi hastaneye sevk isteneceğidir. Sevk istenilen hastanede, mahkeme için gerekli olan sağlık kurulu raporunu hazırlayacak bölümlerin tamamının olması ve hastanenin bu raporu hazırlıyor olması gerekir. Bu raporda 6 branştan hekimin imzası olması gereklidir. Bu branşlar; psikiyatri, endokrin, kadın doğum, plastik cerrahi, genetik ve ürolojidir. Sağlık kurulu raporu düzenleyen hastanelerin pratiklerine göre bu birimler bazen değişiklik gösterebilmektedir. Daha detaylı bilgi almak için yayının sonunda yer alan derneklerden danışmanlık alınabilir.

7. Mahkemeden aldığım ameliyat izni kararı ne kadar süre geçerlidir?

Türkiye'de mahkemelerin kesinleşmiş kararlarında varılan hüküm, kararın kesinleştiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra zamanaşımına uğrar. Yani mahkemenin verdiği ameliyat izni kararı 10 yıl boyunca geçerlidir.

8. Nüfusta/Kimlikte cinsiyet hanesinin değişmesi için ne yapmam gerekir?

Kimlikte cinsiyet hanesinin değişmesi için ne yapılacağı, Türk Medeni Kanunu'nun 40. Maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Bu dava, hukukta, "Nüfus Sicilinde Cinsiyet Hanesinin Düzeltilmesi" davası olarak geçer.

Buna göre;

"Verilen izne bağlı olarak amaç ve tıbbi yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı gerçekleştirildiğinin resmi sağlık kurulu raporuyla doğrulanması hâlinde, mahkemece nüfus sicilinde gerekli düzeltmenin yapılmasına karar verilir."

Yani bu davayı açmak ve kabul edilmesini sağlamak için, tıbbi amaç ve yöntemlere uygun şekilde uyum ameliyatlarını olunduğunun mahkemeye ispatlanması gerekir. Kanun, bunu ispatlamak için de yine sağlık kurulu raporu alınmasını şart koşmuştur. Nihayetinde, bu davanın açılması sonrasında mahkeme davacıyı yine bir eğitim araştırma hastanesine sevk edecektir ve hastaneye "davacının tıbbi amaç ve yöntemlere uygun şekilde ameliyat olup olmadığına ilişkin sağlık raporunu hazırlayıp dosyaya gönderin." diyecektir.

9. Nüfusta/Kimlikte cinsiyet hanesinin değişmesi davası nerede ve nasıl açılır? Dava dilekçesinde nelere dikkat etmek gerekir?

Türk Medeni Kanunu'nun 40. maddesinin 1. fıkrasına dayalı "Nüfus Sicilinde Cinsiyet Hanesinin Düzeltilmesi" davasında yetkili mahkeme davacının yerleşim yeri mahkemesi olup, görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Yani davacı davasını, resmi ikametgahının olduğu yerdeki adliyenin nöbetçi asliye hukuk mahkemesinde açmalıdır. Dava dilekçesinde yazılan ve resmi ikametgah olan adres, mahkemenin tebligat yapmak için kullanacağı adrestir, yani mahkemeden gönderilecek evraklar bu adrese postalanacaktır.

Bu dava Nüfus Müdürlüğü'ne karşı açılmalıdır. Davayı Nüfus Müdürlüğü'ne karşı açmak için, resmi ikametgahın olduğu ilin ya da ilçenin Nüfus Müdürlüğü'nü davalı olarak yazmak yeterlidir.

Dilekçede dikkat edilmesi gereken husus, hangi hastaneye sevk isteneceğidir. Sevk istenilen hastanede, mahkeme için gerekli olan sağlık kurulu raporunu hazırlayacak bölümlerin tamamının olması ve hastanenin bu raporu hazırlıyor olması gerekir. Bu raporda 6 branştan hekimin imzası olması gereklidir. Bu branşlar; psikiyatri, endokrin, kadın doğum, plastik cerrahi, genetik ve ürolojidir. Sağlık kurulu raporu düzenleyen hastanelerin pratiklerine göre bu birimler bazen değişiklik gösterebilmektedir. Daha detaylı bilgi almak için yayının sonunda yer alan derneklerden danışmanlık alınabilir.

**10. Ameliyat sonrası bana verilen epikriz raporuyla davamı açamaz mıyım?
Bu rapor yeterli değil midir?**

Ameliyat sonrası verilen epikriz raporu ameliyatı gerçekleştiren hekim/ler tarafından verilen bir rapor olup, genellikle bir ya da iki hekimin imzasını taşımaktadır. Kanun maddesinde açıkça "sağlık kurulu raporu" dendiğinden ve epikriz raporu teknik anlamda bir sağlık kurulu raporu sayılmadığından, epikriz raporu bu davayı kabul ettirmek için yeterli olmayacaktır. Yine de bazı hakimlerce bu raporla davanın kabulüne karar verildiği görülebilmektedir. Bu durum çoğunlukla hakimin dava türüne alışkın olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu sebepten işi şansa bırakmamak için dava dilekçesinde bir eğitim araştırma hastanesine sevk isteyerek sağlık kurulu raporunu duruşma tarihine kadar hazır etmek önemlidir.

11. Hiç ameliyat olmadan kimlikteki cinsiyet hanemi değiştiremez miyim?

Türkiye hukukunda nüfusta cinsiyet hanesi değişikliğini düzenleyen kanun maddesinde açıkça "tıbbi amaç ve yöntemlere uygun ameliyat olduğunun resmi sağlık kurulu raporuyla belgelenmesi" aranmaktadır. Hiç uyum ameliyatı olmayan bir kişi, kanunun istenen sağlık kurulu raporunu mahkemeye sunamayacağından davası reddedilecektir.

12. Hiç ameliyat olmadan davası kabul edilen arkadaşlarım var. Bu nasıl oluyor?

Giriş yazısında da açıklamaya çalıştığımız üzere, Türkiye'de Türk Medeni Kanunu madde 40'a ilişkin davalarda bir standart bulunmamaktadır. Unutmamak gerekir ki, ilgili madde ve bahse konu davalar her ne kadar uzun süredir açılıyor olsa da -özellikle taşrada- birçok hakim bu dava türüyle ya hiç karşılaşmamıştır ya da ilk defa karşılaşmaktadır. Dolayısıyla dava sonucu çıkacak karar, hakimın konu hakkındaki bilgi düzeyine, transfobisine, duruşmaya gelen nüfus müdürlüğü temsilcisinin müdahalesine ve daha birçok subjektif faktöre göre değişebilmektedir. Yine bu faktörlere bağlı olarak bazı dosyalar -davayı açan öznenin işine yarayacak şekilde olsa da- izlenmesi gereken hukuk sistematığı atlanarak karara bağlanabilmektedir. Hiç ameliyat olmadan nüfus sicilindeki cinsiyet hanesini değiştiren kişilerin dosyaları, kanun maddesi açık olduğundan ve üst derece mahkemelerden değil ilk derece mahkemesi olan asliye hukuk mahkemesinden çıkmış olduğundan, bir emsal teşkil etmemektedir. Bu sebepten bu kararları dayanak alarak süreci ilerletmek uzun vadede hayal kırıklığı yaşanmasına sebep olabilir.

13. Ameliyat olmadan davamı açıp kazandıysam ve nüfusta/kimlikte cinsiyet hanem değiştiyse, bu yeniden çıkacak bir kararla geri alınabilir mi?

Bu durum devlet tarafından fark edilirse karar geri alınabilir mi?

Yayınımızda fırsat buldukça belirttiğimiz üzere, Türkiye'de cinsiyet uyum davalarının nasıl sonuçlanacağı konusunda mahkemelerde bir standart bulunmamaktadır. Bu sebepten bazen hiç ameliyat olmayan ya da yüksek mahkemelerin olunması gerektiğini söylediği ameliyatların bazılarını olmayan kişilerin davaları kabul edilebilmekte ve nüfusta/kimlikte cinsiyet hanesi değişikliği yapılmaktadır.

Yakın bir zaman önce, Penis Rekonstrüksiyonu operasyonu geçirmeden kimliğindeki cinsiyet hanesini değiştirebilen kişilerin bu kararlarının bozulacağı ve kimlikteki cinsiyet hanesinin tekrar eskiye döneceği gibi söylentiler yayılmıştır. Bu söylentilerden danışma hattımıza gelen başvurular yoluyla üzülerek haberdar olduk.

Nüfustaki bir kayıt (isim, cinsiyet hanesi vs.) bir mahkeme kararıyla değiştiyse, bu ancak mahkeme kararının kesinleşmesi sonucu olabilir.

Burada öncelikle bir mahkeme kararının kesinleşmesinin ne anlama geldiğini açıklamak gerekir. Kararın kesinleşmesi için, mahkemenin verdiği karara karşı başvurulacak hiçbir kanun yolunun kalmamış olması, kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Başka bir anlatımla, temyiz edilmemiş karar temyiz süresi geçtikten sonra kesinleşmiş sayılır. Örneğin; Asliye Hukuk Mahkemesi'nin gerekçeli kararının sonunda "*Gerekçeli kararın tebliğinden itibaren 2 hafta içerisinde xxx Bölge Adliye Mahkemesi Hukuk Dairelerine istinaf kanun yolu açık olmak üzere davacı ve davalı kurum temsilcisinin yüzüne karşı verilen karar açıkça okunup usulen anlatıldı.*"denmektedir.

Yani, gerekçeli kararın taraflara tebliğinden itibaren, bahsedilen 2 haftalık süre içinde taraflar istinafa başvurmazsa, karar kesinleşir. Kararın kesinleşmesinin akabinde Nüfus Müdürlüğü'ne müzekkere yazılarak kararın kesinleştiği ve nüfus sicilinde değişikliklerin yapılabileceği haber verilir. Akabinde de kimlikte/nüfusta cinsiyet hanesi ve/veya isim değişir. Bu kesinleşmiş karara bağlı olan değişiklik de yeniden bir dava açıp bir talepte bulunmadığımız sürece değişmez.

Nihayetinde devletin, *"Kimlerin ameliyatlarını tamamlamadan cinsiyet hanesini değiştirdiğini tespit edip bu kararları geri alalım."* demesi gibi bir durum mümkün değildir. Bu iddialar maalesef cinsiyet uyum süreci ameliyatlarını ticarileştiren ve bu ameliyatlardan para kazanmak için özneleri manipüle etmeye çalışan kişilerin, korku iklimi yaratmak suretiyle zenginleşmeye çalışmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İtibar etmemek ve kafa karışıklığı halinde derhal derneklerle iletişime geçmek gerekir.

Bunun yanında, mahkeme kararı henüz kesinleşmediyse, yargılamanın taraflarından birinin itiraz etmesi ve dosyanın temyiz mahkemesine gitmesi halinde karar değişebilir. Ama bu halde zaten cinsiyet hanesi değişikliği de henüz gerçekleşmemiş demektir. Yani mahkeme kararı kesinleşmeden, kimlikteki bilgi de değişmez.

14. Türkiye'de üreme yeteneğinden yoksunluk şartı kalktı. Bu ameliyat olmadan cinsiyet hanesi değiştirilebilir anlamına geliyor mu?

Bu maalesef cinsiyet uyum sürecinin hukuki boyutu konusunda en sık yanlışlığa düşülen konudur.

2018 yılı Mart ayı öncesinde, Türk Medeni Kanunu 40. Maddesinin 1. fıkrası'nda, yani ameliyat iznini düzenleyen kısmında, transseksüel yapıda olmanın ve cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu bir eğitim araştırma hastanesinden alınacak sağlık kuruluşu raporuyla ispatlamanın yanında "üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğunu" da ispatlamak şartı aranıyordu. Anayasa Mahkemesi, 20/03/2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan, 29/11/2017 tarih 2017/130 Esas ve 2017/165 Karar sayılı kararı ile burada bulunan "üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunma" şartını iptal etti. Bu karar da ana akım medya organlarında sanki artık ameliyat olunmaksızın nüfusta cinsiyet hanesi değiştirilebilecek şeklinde yorumlanabilir biçimde haberleştirildi.

Fakat esasında olan şudur: Yalnızca hormon kullanmak kişiyi üremeden sürekli yoksun bırakmaz. Kanunun istediği "üreme yeteneğinden sürekli bir biçimden yoksunluk", ancak ameliyat ile sağlanabilen bir koşuldur. Yani kanun eskiden, davasını açana kadar hormon kullanmış ve ancak henüz ameliyatını olmamış ve ameliyat olmak için mahkemeden izin isteyen kişiye, "önce üremeden sürekli yoksun olduğunu ispatla" diyordu. Bu durumda alınan sağlık kurulu raporlarında, kişi doğal olarak henüz ameliyatını olmadığı için "üremeden sürekli yoksundur" yazmıyordu. Hakimler ise "bu halde kanuni şartları taşııyorsunuz" diyerek davacının davasını reddediyordu.

Anayasa Mahkemesi,

"... Bu itibarla cinsiyet değiştirme ameliyatının bir sonucu olan üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun kalma hâli, itiraz konusu kuralla mahkemeden cinsiyet değişikliği izni alınabilmesi için ayrı bir koşul olarak öngörülmüş olmaktadır. Cinsiyet değişikliği ameliyatı olacak kişinin bu ameliyat öncesinde üreme yeteneğinden yoksunluğunu sağlamak üzere ayrı bir tıbbî müdahaleye maruz bırakılması, bedensel ve

ruhsal olarak ilgili yönünden katlanılması gerekli olmayan bir müdahale niteliği taşımakta olup kişinin maddî ve manevî varlığı ile özel hayatı yönünden getirilen bu sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin varlığından söz edilemeyeceğinden, ölçüsüz bir sınırlama niteliği taşımaktadır."

diyerek bu şartı iptal etmiştir.

Peki bu halde artık ameliyat olmaksızın ya da üreme yeteneğinden yoksun kalmaksızın cinsiyet hanesini değiştirmek mümkün mü?

Maalesef ki Türk Medeni Kanunu'nun 40. maddesinin 2. fıkrasında bulunan "tıbbi amaç ve yöntemlere uygun ameliyat" şartı durmaya devam ettiği sürece, nüfus sicilindeki cinsiyet hanesinin değiştirilmesi için ameliyat olma zorunluluğu devam etmektedir. Burada istenen ameliyatlara vajinoplasti ve histerektomi ve hatta bazen falloplasti olduğundan, kişinin bu ameliyatlara olup hala üreme yeteneğine sahip olması da mümkün olmadığından, Türkiye'de nüfustaki cinsiyet hanesi değişimi için teknik olarak halen üreme yeteneğinden yoksunluk (diğer bir deyişle kısırlaştırma) şartı arandığı ortadadır.

Çok ayrıntısına girmeyeceğiz ancak kısaca şundan da bahsedelim; bu madde de Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'nin önüne gitmiştir.

Fakat Anayasa Mahkemesi,

"... transseksüel yapıda olan kişinin cinsiyet değiştirme ameliyatı olmaksızın nüfus sicilindeki cinsiyetini değiştirilebileceğinin ve bu suretle biyolojik cinsiyetinden farklı bir cinsiyete sahip olabileceğinin hukuksal anlamda kabul edilmesinin hukuk düzeni bakımından yaratacağı sorunlar ve bu durumun toplum düzenine olumsuz yansımaları da göz önünde bulundurularak getirilen kural, kişinin maddî ve manevî varlığını geliştirme hakkı ile özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına ölçüsüz bir sınırlama niteliği taşımadığı gibi kamu düzeninin korunması amacını taşıyan kuralda demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırılık da bulunmamaktadır."

diyerek bu şartın anayasaya uygun olduğuna hükmetmiştir.

15. Translar kimlikteki cinsiyet hanesi değişimi için genital organ ameliyatını olmak zorundalar mı?

Özellikle Türkiye’de falloplasti (penis ameliyatı) yapan uzman doktor olmayışı göz önüne alındığında, bu ameliyat yine de şart koşuluyor mu?

Bu konu da maalesef pratikte bir tek bir uygulamanın olmadığı başlıklardan biridir. Bazı hakimler histerektomi ameliyatını yeterli görürken, bazıları görmemektedir.

Eskişehir’de bir mahkeme tarafından davacının “dış genital operasyonunu olmadığından” bahisle “tıbbi amaç ve yöntemlere uygun ameliyatlarını tamamladığı” iddia edilerek davası reddedilmiştir. Bu kararı, bir üst derece mahkemesine taşıyan davacı ise şöyle bir yanıt almıştır: Rahim ve yumurtalıklarını aldırması bir trans erkek başvurusunun “dış genitaleri erkek gibi olmadığından”(karar metninden alınmıştır) davasının reddedilmesini hukuka uygundur (Ankara Bölge İdaresi 16. Hukuk Dairesi, 2019 sonunda verdiği E. 2018/ 34 K. 2019/ 1092 T. Sayılı karar). Bu karar, maalesef ki hakkaniyete, hukuka ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına aykırıdır.

Cinsiyet hanesini erkek olarak değiştirmek isteyen davacının penis ameliyatı olması şartını arayan mahkemelerin çoğunun, penis ameliyatının zorlukları hakkında fikir sahibi olmadığı unutulmamalıdır. Burada hâkime penis ameliyatlarının devlet hastanesinde yapılırsa dahi bıçak parası adı altında çok yüksek meblağlara mal olduğu, Türkiye’de penis ameliyatı yapacak uzman bulmanın güçlüğü, yapılan az sayıdaki penis ameliyatlarının çoğu zaman başarılı sonuçlanmadığı, penis ameliyatı sonrası kişilerde kalıcı hasarlara sebep olabileceği anlatılmalıdır. Bu açıklamalar örnek ameliyat fotoğraflarıyla desteklenmeli; kişilerin bu ameliyat sonrası maruz kaldıkları hasarın da ayrıca psikolojik travmalara da sebep olabileceği hatırlatılmalıdır.

Ayrıca penis ameliyatı olmanın üremeden sürekli yoksunlukla bir ilgisi olmadığı; histerektomi ameliyatı sonrası zaten davacının hormon kullanmayı bıraksa dahi artık üreyemeyeceği de hâkime açıklanmalı, gerekirse alanda çalışan uzman hekimlerden bu konuda görüş alınarak dava dosyasına sunulmalıdır. Bütün bu açıklamalara ek olarak elbette Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının ilgili kısımları da dosyaya eklenmelidir.

Belirtmek gerekir ki, Türk Medeni Kanunu 40/2. maddesine dayanılarak açılan cinsiyet hanesi değişikliği davasında alınan sağlık kurulu raporunun sonuç kısmına, ilgili hekimle konuşularak, "kadınlık durumu sonlandırılmıştır/erkeklik durumu sonlandırılmıştır" yazdırmak hâkimin kanaatini olumlu yönde etkileyecektir.

Burada önemle ve altını çizerek belirtmek isteriz ki, bu durumla karşılaştığınızda ivedilikle LGBTİ+ dernekleriyle iletişime geçerek dilekçenizi hazırlamanızda size destek olacak bir avukat talebinizi iletiniz.

16. İsim değiştirmek için dava açmam gerekir mi?

İsim değişikliği Türk Medeni Kanunu 27. Maddesinde "Adın değiştirilmesi ancak haklı sebeplere dayanılarak hakimden istenebilir. Adın değiştirildiği nüfus siciline kayıt ve ilan olunur. Ad değişmekle kişisel durum değişmez." şeklinde düzenlenmiştir. Bu maddeden anlaşılacağı üzere, isim değişikliği için dava açmak gereklidir.

17. Nüfus Müdürlüğü'ne gidip ismimi değiştiremez miyim?

Nüfus Hizmetleri Kanunu'nunda 2017 yılında yapılan düzenleme ile Soyadı Kanunu'nun 3'üncü maddesine aykırı yazılan, yazım ve imla hatası veya düzeltme işareti kullanılmasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan ad ve soyadları il ve ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir kereye mahsus mahkeme kararı aranmaksızın değiştirilebilmesine imkan tanınmıştı. 2019 yılında Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Nüfus Hizmetleri Kanunu'na eklenen geçici madde ile belirlenen süre 3 yıl daha uzatıldı.

Nüfus Müdürlüğü'ne giderek mahkeme kararı aranmaksızın değişiklik yapılabilecek isimler; yazım, imla hatası veya düzeltme işareti kullanılmasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan, genel ahlaka uygun olmayan ve toplum tarafından gülünç karşılanan isimlerdir. Transların isim değişikliği talepleri bu kapsama girmemektedir. Dolayısıyla, Türkiye hukukuna göre, translar isim değişikliği için dava açmak zorundadır.

18. İsim değişikliği davası ne zaman, hangi mahkemede açılmalıdır?

Davada bizden neler beklenir?

İsim değişikliği davası istenildiği zaman açılabilir. Yakın zaman önceye kadar, tamamı olmasa da bazı mahkemeler, transların nüfusta cinsiyet hanesini değiştirmeden isimlerini değiştirmelerini "kamu düzeninin bozulacağı" gerekçesiyle reddediyorlardı. Yakın zamanda Anayasa Mahkemesi, nüfusta cinsiyet hanesi değişikliğini yapmadan isim değiştirmek istediği için talebi reddedilen bir trans kadının hak ihlaline uğradığına, istediği adı kullanmasının önünde hukuken bir engel olmadığına hükmetmiştir.

Bu kararda

"Yaygın toplumsal kabullerle erkek ismi veya kadın ismi olduğu değerlendirilen isimlerin farklı cinsiyetler tarafından kullanılabilirdiği hatta bazı isimlerin kadın veya erkek cinsiyetine atfedilemeyecek nitelik arz ederek her iki cins tarafından da kullanılabilirdiği gözlemlenebilmektedir. Mahkemenin bu kapsamda yaptığı yorum isim değişikliğinin kabul edilmesinin yolunu başvuru açısından tamamen kapatmakta ve bu hakkın tanınmasını anlamsız hâle getirmektedir. Dolayısıyla kamu düzeni bağlamında karışıklık çıkma endişesi başvuruçunun isim değişikliği talebinin reddedilmesi bakımından ilgili ve yeterli bir gerekçe olarak kabul edilemez."

denilmiştir.²

Nihayetinde artık transların uyum sürecine dair diğer davaları hiç açmadan da isimlerini değiştirebilecekleri Anayasa Mahkemesi kararıyla netleşmiştir.

2 Anayasa Mahkemesi, 2204.2021 Tarih, 2018/34342 Başvuru Numaralı Karar

İsim değişikliği davasında yetkili mahkeme davacının yerleşim yeri mahkemesi olup, görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Yani davacı davasını, resmi ikametgahının olduğu yerdeki adliyenin nöbetçi asliye hukuk mahkemesinde açmalıdır.

Bu dava Nüfus Müdürlüğü'ne karşı açılmalıdır. Davayı Nüfus Müdürlüğü'ne karşı açmak için, resmi ikametgahın olduğu ilçenin nüfus müdürlüğünü ya da ikametgahın olduğu ilin Nüfus Müdürlüğünü davalı olarak yazmak yeterlidir.

Davada, gerçek isim (sosyal hayatta kullanılan ve kimlikte de olması talep edilen) ile kimlikte yazan ismin farklı olduğunun belirtilmesi ve bu durumun hayatı zorlaştırdığının ispat edilmesi beklenir. Bu ispat, tanıklarla yapılır. Davacı kendisine uzun süredir kimliğinde yazan isimden farklı bir isimle seslenildiğini tanık dinleterek ispatlayabilirse, davası kabul edilecektir.

19. İsim davasını, ameliyat izni davası ya da cinsiyet hanesi değişikliği davası ile birlikte açabilir miyim?

İsim davasını yukarıda sayılan davalarda birlikte açmakta bir sakınca yoktur. Çünkü adı geçen bütün davaların açılacağı mahkeme aynı mahkemedir. Bu durumda bazı mahkemelerde isim davası ayrılıp başka bir esas numarasına kaydedebilir. (Örneğin ameliyat izni davasının dosya numarası 2021/1 iken isim davasının dosya numarası 2021/2 olarak kaydedilebilir.) Bu bir sorun teşkil etmez, her iki dava da ayrı duruşma tarihlerinde olsa da görülür. Ya da mahkeme davaları ayırmayıp tek dosyada da bakabilir.

20. Uyum sürecimi tamamladıktan sonra bir trans olarak devlet memuru olabilir miyim?

Devlet memuruyken uyum süreci davalarımı açabilir miyim, bu durum memuriyetten atılmama sebep olur mu?

Translık, Türk Medeni Kanunu'nda tanınan, yasal bir zemine oturtulmuş bir varoluştur. Devlet Memurları Kanunu'nda da uyum sürecine ilişkin sınırlayıcı bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla transların devlet memuru olmasının önünde yasal bir engel yoktur. Sürece devam eden ya da süreci tamamlamış devlet memuru olan birçok transın varlığı da bu duruma örnektir.

Yine aynı gerekçelerle devlet memuruyken uyum sürecine başlamak noktasında da bir yasal engel bulunmamaktadır. Bu durumda, kişinin memuriyetinin türüne ve amirinin tavrına göre, gerekli ortamın sağlanması için üstleriyle iletişimde olmasında fayda vardır. Burada gerekli ortamdan kastedilen, kişinin kendisini uyum sürecinde rahatsız hissetmeyeceği koşulların yaratılmasıdır. Bu, şartları oluşmuşsa bir tayin olabileceği gibi, diğer çalışma arkadaşlarının zorbalığına karşı korunma talebi de olabilir. Her somut durum için ayrıca değerlendirmesi yapılmalıdır.

21. Kimliğimde cinsiyet hanemi değiştirdikten sonra ya da ismimi değiştirdikten sonra okul diplomamı değiştirebilir miyim?

Bunun için ne yapmam gerekir?

Kişiler, diplomada yazan bilgilerine dair bir değişiklik olduysa, diplomalarının değiştirilmesini talep edebilirler. Bu süreç, somut durumun anlatıldığı ve somut talebi içeren bir dilekçenin mezun olunan okula sunulmasıyla başlar. Okulun talebi reddetmesi halinde, idare mahkemesine açılan bir davayla devam eder.

şunu belirtmek gerekirken, Türkiye'deki üniversitelerin büyük çoğunluğu bu talebi "halihazırda var olan diploma arkasına yeni bilgilerin şerh düşülmesi" suretiyle kabul etmektedir. Bu durumda, trans özne için hiçbir şey değişmeyeceği ve diplomayı kullandığı yerlerde eski kimlik bilgilerinin yine görünür olacağı aşıkardır. Dolayısıyla bu, sorunumuzu çözen bir yanıt olmayacaktır. Bu durumda, talebin reddedildiği kabul edilerek, dava açılması gerekecektir.

Güzel olan şudur ki, yakın zamanda Danıştay'dan bu konuya ilişkin bir karar çıkmıştır.

Danıştay bu kararında

"... davacının diplomasında yer alan önceki isim ve cinsiyetine dair bilgilerin üçüncü kişilere işşa edilmemesi gerektiği, zira cinsiyet değişikliği sürecini mevzuata uygun olarak tamamlamış ve bu durumu Mahkeme kararıyla yasal koruma altına alınmış olan davacının, kanuni tanıma sonrasında tüm resmi belgelerinin değiştirilmesinin ve eski kimlik bilgilerinin üçüncü kişilerin erişimine kapalı olmasının, kişini manevi varlığı ile doğrudan ilgili olduğu, bu kapsamda davacıya temel insan hakları çerçevesinde, yeni kimlik bilgilerine göre düzenlenmiş bir diploma verilmesi gerektiği; aksi taktirde nüfus bilgilerinde meydana gelen değişikliklerin, diploma gibi resmi evraka işlenmemesinin özel hayatın gizliliği başta olmak üzere kişinin, temel hak ve özgürlüklerini ihlal edeceği ve beraberinde mağdur olacağı anlaşılmaktadır. ... Bu durumda davacının talebinin diplomalardaki değişiklikleri düzenleyen

usuli engeller kapsamında düşünülmeyip, davacıya yeni bir diploma düzenlenmesi hakkaniyete ve hukuka uygun olacağından..."

diyerek, transların başvurusu halinde yeni bir diploma düzenlenmesi gerektiğine hükmetmiştir.³

22. Hapishanede olmak cinsiyet uyum sürecine girmeme engel midir?

Hapishanede olmak cinsiyet uyum sürecine girmeye engel değildir. Diğer sorularda anlattığımız süreçlerin tamamı mahpus translar için de geçerlidir. Sadece burada bazı hususlara ayrıca dikkat etmek gerekir.

Davacı kişi hükümlü ise yukarıda bahsettiğimiz ameliyat izni, cinsiyet hanesi değişikliği ya da isim davalarını bizzat açabileceği gibi, avukatına vereceği özel yetkili vekaletname ile de açabilir. Davacı kişi tutuklu ise bu davaları vasisi ya da vasisinin yetkilendireceği bir avukat aracılığıyla açabilir.

Önemli bir husus, adı geçen tüm davalarda yetkili mahkeme davacının yerleşim yeri mahkemesi olup, mahpusların yerleşim yeri kaldıkları hapishane kabul edilmektedir. Bu sebepten mahpus davacı, davasını hapishanenin yetki alanına giren adliyedeki asliye hukuk mahkemesinde açmalıdır.

Yine mahpuslar için önemli olan bir başka husus ise, davada sevk istenecek eğitim araştırma hastanesinde cinsiyet uyum süreci konusunda sağlık kurulu raporu hazırlamaya yetkin uzman branşların bulunmasıdır. Dava için hazırlanacak kurul raporu psikiyatri, endokrin, kadın doğum, plastik cerrahi, genetik ve üroloji hekimlerince oluşturulmaktadır. Sevk edilen hastanede bu uzmanlar bulunmuyorsa, başka bir eğitim araştırma hastanesine sevk gerçekleştirilmelidir. Hapishane sevk sınırları içinde böyle bir hastane yoksa son çare olarak Adli Tıp Kurumu'na sevk istenebilir.

3 Danıştay Sekizinci Daire 2019/9162 E.- 2021/10 K.

Son olarak, mahkemeden cinsiyet değişikliğine izin alındığı takdirde hapisanede sevk sürecinin başlaması ve kişinin devlet hastanesinde ücretsiz bir şekilde bu ameliyatı gerçekleştirebilmesi gerekmektedir. Fakat bildiğimiz üzere Adalet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı bazı mahpuslar için mahkeme kararına rağmen Adli Tıp'tan rapor aldırılmakta ve ameliyatların "yaşamsal aciliyeti olmadığı gerekçesiyle" tahliye sonrası gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Bu durumda, Adalet ve Sağlık Bakanlıklarının bu kararlarına karşı idare mahkemelerinde dava açılabilceğı gibi, kişiler isterlerse ücretini ödeyerek özel hastanelerde de ameliyatlarını olabirler. Ayrıca ameliyatlar için devlet ya da özel fark etmeksizin sevk alınan hastanelerin mahpuslara da hizmet veren bölümlerinin bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Zira bazı hastaneler mahkum koğuşu olmadığından bahisle ameliyatı gerçekleştirmeyi reddetmektedir. Bu da boşuna zaman kaybına sebebiyet vermektedir.

Bu saydığımız hususlara dikkat edilmesi halinde hapisanede de cinsiyet uyum sürecine girmeye ve süreci yürütmeye engel bir yasal durum söz konusu değildir.

Yardıma ihtiyaç duyulan yerde mahpuslarla da çalışan derneklere ve LGBTİ+ derneklerine ulaşılmalıdır.

23. Hapishanede hormon tedavime devam edebilir miyim?

Hapishaneye girmeden önce hiç psikiyatrik sürece başlamadan, haricen hormon kullanan bir kişiye, hapishaneye girdikten sonra ancak psikiyatri ve endokrin uzmanlarının kontrolünden ve hormon ilaçlarının yazılmasından sonra hormon tedarik edilir. Dışarıdayken zaten süreci bir psikiyatri takibinde olan ve endokrin birimince kontrolleri yapılmış şekilde, reçeteli olarak hormon kullanan kişiler içinse yine hastanede bir psikiyatrist kontrolü yaptırılacak olmakla birlikte, sürecin daha kolay ilerleyebileceğini söyleyebiliriz.

Buradaki hatırlatmamız gereken husus, hapishanede psikiyatristin yazdığı ve Genel Sağlık Sigortası tarafından ücreti karşılanan hormon ilaçları kişide bir yan etki gösteriyorsa, muadillerinin ücreti ödenmek şartıyla karşılanabileceğidir.

Nihayetinde, İnfaz Kanunu ve ilgili mevzuat kapsamında mahpusların sağlık durumlarına bağlı tedavilerinin aksamaması öngörüldür. Cinsiyet uyum sürecinin yasal bir zemini olması ümit vaat etse de, Türkiye’de devlet tarafından cinsiyet uyum sürecine bir “pataloji” olarak bakıldığından ve hormon kullanımı bir “tedavi” olarak görüldüğünden; sürece hapishanede de devam edilmesinin önünde bir yasal engel yoktur.

Bu konudaki diğer sorularınızın cevapları için, broşürümüzün sonunda iletişim bilgileri yer alan mahpuslarla çalışan derneklerden ve LGBTI+ derneklerinden birine yazarak ayrıntılı bilgi alabilirsiniz.

24. Türkiye vatandaşı olmayan (sığınmacı, göçmen, mülteci) translar da Türkiye'de cinsiyet uyum süreci davalarını açabilirler mi?

Türkiye vatandaşı olmayan sığınmacı, göçmen, mülteci, uluslararası koruma statüsü başvuruçusu, uluslararası koruma statüsü sahibi vb. translar da Türkiye'de cinsiyet uyum süreci davalarını açabilirler. Bu başlıkta da genellikle süreç diğer sorularda aktardığımız şekilde ilerliyor olsa da Türkiye vatandaşı olmayan kişilerin Türkiye'de kalırkenki yasal statüleri, açılacak davaların davalı tarafını ve hastane süreçlerindeki Genel Sağlık Sigortası vb. konuları etkileyeceğinden, bu soruya cevabımızı burada bırakıyoruz.

Bu konudaki diğer sorularınızın cevapları için, broşürümüzün sonunda iletişim bilgileri yer alan mültecilerle çalışan derneklerden ve LGBTİ+ derneklerinden birine yazarak ayrıntılı bilgi alabilirsiniz.

Bu Yayında Neden

Bazı Soruların Cevapları Yok?

Bu yayında

“Ameliyat izni kararı kapsamında ameliyatlarımı hangi devlet hastanelerinde olabilirim?”

“Ameliyat izni kararı kapsamında hangi ameliyatlari olabilirim?”

“Hastaneye mahkeme sevk yazısıyla adli vaka olarak gidersem daha iyi olmaz mı?”

“Hastane sürecimde aileme açılmak zorunda mıyım? Doktor ailemden biriyle görüşmek ister mi?”

“Uyum sürecindeyken hapse girersem hangi koşušta kalırım?”

“Siğınma evleri uyum sürecindeki translara açık mı?”

sorularının cevabı yok. Bu ve benzeri soruların bazıları sıklıkla sorulmadığı için ama büyük kısmı yanıtlarını akran danışmanları ya da sosyal hizmet uzmanlarınca üretilebileceği için bu yayına alınmadı. Fakat bu elbette ki bu soruların önemsiz ya da gereksiz olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, süreçte olan ya da olmayan transların tüm soruları önemlidir ve cevaplanmalıdır. Bu sebepten yukarıda sayılan ya da sayılmayan tüm sorularınız için SPoD'a ya da listedeki derneklere telefon, e posta ve mektup yoluyla ulaşarak destek isteyebilirsiniz.

Unutmayalım,

Ne yalnızız ne yanlış!

Gökkuşağının altında adil, eşit ve özgür bir dünya dileğiyle...

Cinsiyet Uyum Sürecinde Danışmanlık Hizmeti Veren Dernekler Listesi

**Sosyal Politika Cinsiyet Kimliği ve
Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD)** / İstanbul
info@spod.org.tr, danisma@spod.org.tr
Danışma Hattı: 0850 888 54 28

17 Mayıs Derneği / Ankara
info@17mayis.org

Ankara Gökkuşluğu Aileleri Derneği
(GALADER) / Ankara
info@galader.org
0537 461 88 08

**Biz Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği
Araştırmaları Derneği** / Antalya
bizantalya@gmail.com

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
(CİSST) / İstanbul
Katip Mustafa Çelebi Mah. Billurcu Sk. No:5 D:2
34433 Beyoğlu - İstanbul / Türkiye
info@cisst.org.tr, hapistelgbti@cisst.org.tr
Danışma Hattı: 0212 252 53 11

Genç LGBTİ+ Derneği / İzmir
dernek@genclgbti.org
Danışma Hattı: 0(232) 464 03 30

Hevi LGBTİ Derneği / İstanbul
hevilgbt@gmail.com

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) / İstanbul
0(212) 293 16 05
ikgv@ikgv.org

Kaos GL Derneği / Ankara
danisma@kaosgl.org, refugee@kaosgl.org
(0312) 428 30 11

Kuir Kıbrıs Derneği / Kıbrıs
queercyprus@gmail.com

**Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve
İnsan Hakları Derneği** / Ankara
info@kirmizisemsiye.org

Lambdaİstanbul LGBTİ Dayanışma Derneği / İstanbul
lambda@lambdaistanbul.org

LİSTAG (LGBTİ+ Aileleri ve Yakınları Derneği) / İstanbul
info@listag.org

Muamma LGBTİ+ Derneği / Mersin
info@muammalgbti.org
hukuk@muammalgbti.org

Özgür Renkler Derneği / Bursa
ozgurrenkler@gmail.com

Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği / Ankara
bilgi@pembehayat.org
0532 462 17 05

Pozitif Yaşam Derneği / İstanbul
info@pozitifyasam.org

**Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
(SGDD-ASAM)** / Ankara
0(312) 60 12
asamdestek@sgdd-asam.org

ÜniKuir LGBTİ+ Derneği / Ankara
unikuir@gmail.com

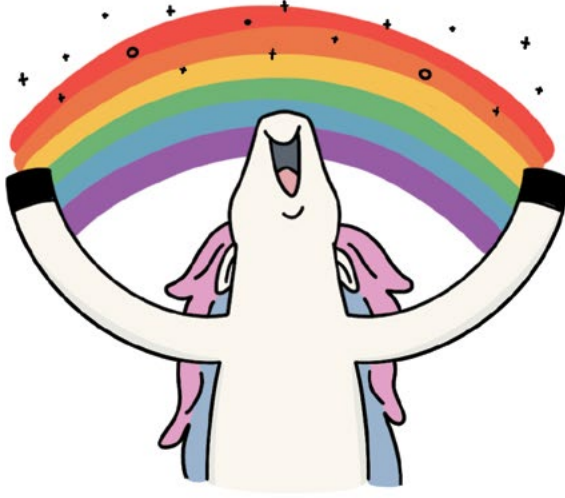
0850 888

5428

L G B T

danisma@spod.org.tr

S P O D

GÖKKUŞAĞININ ALTINDA
BULUŞALIM!